

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

4/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликов Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

- Курбанова Земфира Ибрагимовна*
КАРАКАЛПАКСКАЯ ЖЕНЩИНА В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИЙ
КАРАКАЛПАКСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XX ВЕКА 10-18
- Норов Шухрат Сувонович*
УЧАСТИЕ МОЛОДЁЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ИСТОРИЧЕСКИЙ
АНАЛИЗ НА ПРИМЕРЕ ЗАРАФШАНСКОГО ОАЗИСА 19-25
- Холхужаева Юлдуз Уралбоевна*
XIX АСР ИККИНЧИ ЯРМИ XX АСРЛАРДА САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ КАТТАҚЎРҒОН
БЎЛИМИ АҲОЛИСИНИНГ ТОИФАЛАРИ ВА МИЛЛАТЛАРИ ТАРКИБИ..... 26-31
- Ochilova Oydiyona Rahmiddinovna*
O'RTA OSIYODA XONLIKLAR DAVRIDA TIBBIYOTNING RIVOJLANISHI 32-35
- Ergashev Mavlon Eshniyozovich*
SHAG'ANIYONDA HUNARMANDCHILIKNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 36-40
- Ollomuradov Nurali Yoqub o'g'li*
SHAHAR AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTIDAGI O'ZGARISHLAR VA MUAMMOLAR TAHLILI (XX
ASRNING 70-80 YILLARI O'ZBEKISTONNING JANUBIY VILOYATLAR MISOLIDA) 41-44
- Baxriddinov Odiljon Jamshid o'g'li*
MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY
TADBIRKORLIKNING VUJUDGA KELISHI VA UNING YOSHLAR HAYOTIDA TUTGAN
O'RNI 45-50
- Arslonbekov Nursulton Azizbek o'g'li*
ZIYOVUDDINXON IBN ESHON BOBOXONNING ARAB MAMLUKATLARIDA BO'LGAN DASTLABKI
SAFARI VA UNING NATIJALARI 51-55
- Нурметова Фазилат Илхомовна*
ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН-КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСИ БИЛАН МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ЯНГИ
БОСҚИЧИ..... 56-61
- Рахманова Мавлуда Эркин қизи*
ЎЗБЕКИСТОН ССРГА МАЖБУРИЙ КЎЧИРИЛГАН ХАЛҚЛАРНИНГ ИККИНЧИ ЖАҲОН
УРУШИДАН Кейинги ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ҲАЁТИ ТАРИХИ..... 62-66

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

- Avlokulov Anvar Ziyadullayevich*
HISOB SIYOSATI AUDITI NATIJALARINI UMUMLASHTIRISH VA BAHOLASH
TARTIBI 67-71
- Исманов Иброхим Набиевич*
ИСЛОМИЙ МОЛИЯГА МУВОФИҚ БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ: МУАММОЛАР ВА
ИМКОНИЯТЛАР..... 72-81

Murtozayev Sardorbek Abdijalil o'g'li

О'ЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЙОТИГА ТО'Г'РИДАН-ТО'Г'РИ ХОРИЙИЙ ИНВЕСТИСИЯЛАРНИ ЈАЛБ ҚИЛИШНИНГ НУҚУҚИЙ ВА ИНСТИТУТСИОНАЛ АСОСЛАРИ 82-88

Умаров Абдувахоб Турсунович

ЎДУДЛАРИНИ БАҚҚАРОП РИВОЖЛАНТИРИШ ДАСТАКЛАРИ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 89-97

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Jumaniyozova Sabohat Bekturdiyevna

АНТРОП ТАМОЙИЛ НАҚИДАГИ ФАЛСАФИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ДИНАМИКАСИ 98-102

Majitov Maxmud

МА'НАВИЙ ТАРБИЯНИНГ МА'РИФАТЛИ ШАХС РИВОЖИДАГИ О'РНИ 103-108

Xamrayev Sardorbek Sharafutdinovich

БАҚҚАРОП ЕКОТУРИЗМНИ ЯРАТИШДА ЗАМОНАВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА ТАБИАТ БИРЛАШИШИНИНГ ИЖТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ ЈИНАТЛАРИ 109-112

Vaxobova Dilfuza Roziqovna

АБУ АБДУЛЛОХ РУДАКИЙНИНГ АДАБИЙ – МА'НАВИЙ МЕРОСИ Г'АРБ ОЛИМЛАРИ ТОМОНИДАН О'РГАНИЛИШИ 113-119

Karimov Ulmasbek

ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИ ВА ТАДБИРКОРЛИК МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ФАЛСАФИЙ ЈИНАТЛАРИ 120-125

Matnazarova Muhayyo, Aripova Nasiba

ЕТНИК-БАГ'РИКЕНГЛИК-МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ АСОСИЙ МЕХАНИЗМИ СИФАТИДА 126-130

G'ulomov Obid G'ayratovich

ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА - YOSHLAR МА'НАВИЯТИГА ТА'СИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР 131-134

Яздонов Зиқирилло Шуқуриллович

МОВАРОУННАЎР ВА ХУРОСОНДА СЎФИЙЛИК АНЪАНАЛАРИНИНГ БОҒЛИҚЛИГИ ВА ЎЗАРО ТАЪСИРИ 135-139

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Boboraimova Maftuna Asatullo qizi

ХИТОЙ ВА ИНГЛИЗ ТИЛИДА НУРМАТ КАТЕГОРИЯСИНИ ИФОДАЛОВЧИ "МУРОЈААТ" ЛЕКСЕМАСИНИНГ ҚО'ЛЛАНИШИ 140-146

Xursanov Nurislom Iskandarovich

ДРАМАЛАРДА МЕТОФОРЛАРНИНГ СОТСИАЛ ХОСЛАНИШИ (ИНГЛИЗ ВА О'ЗБЕК ТИЛЛАРИ МИСОЛИДА) 147-151

Atadjanova Sevara Bekmurotovna

САҲОНАТНОМА ЈАНРИНИНГ ГЕНЕЗИСИ ВА ТАРАҚҚИЙОТИ 152-160

Каюмова Нодира Карим кизи

ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В РЕЧИ СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕКА ... 161-166

<i>Мукумов Махмуд Худайбердиевич</i> ИЛМИЙ МАТНЛАРНИНГ ЛИНГВИСТИК ВА ЭКСТРАЛИНГВИСТИК ОМИЛЛАРИ	167-171
<i>Нарзуллаева Мафтуна Одилбек кизи, Юсупова Шохсанам Мирзали кизи, Иссатуллаева Феруза Ражабовна</i> ВОПРОСЫ ТИПОЛОГИИ И ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ БЫТОВОЙ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ)	172-176
<i>Mirobidova Nilufar Murodjon qizi</i> O‘ZBEK AYOLLAR NUTQIDA KONNOTATIV MA‘NONING IFODALANISHI	177-180
<i>Murtazayeva Hadicha Nuriddinovna</i> TIBBIY TERMINOLOGIYANING YASALISH XUSUSIYATLARI	181-185
<i>Камбарова Маржан Адил қизи</i> АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ИХ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ В АНГЛИЙСКОМ, РУССКОМ, УЗБЕКСКОМ, КАЗАХСКОМ ЯЗЫКАХ	186-191
<i>Nizomova Iroda</i> INGLIZ VA O‘ZBEK NASRIDA “O‘GAY ONA” OBRAZINING BADIY TASVIRI	192-197
<i>Mamanazarova Gulhayo Ilhamjanovna</i> METODOLIK KELAJAKLAR: KOGNITIV STILISTIKANI BOG‘LASH	198-203
<i>Sobirova Zarnigor Rahimovna</i> “DIALEKT” VA “DIALEKTIZM” TUSHUNCHASI: INGLIZ DIALEKTLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI	204-209
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Jurayev Sherzod Yuldashevich</i> DAVLAT BOSHQARUVI VA DAVLAT XIZMATINI RAQAMLASHTIRISHNING MOHIYATI VA UNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI HORIJIIY TAJRIBA MISOLIDA	210-213
<i>Ражабов Нариман Шарифбаевич</i> БИОЛОГИК РЕСУРСЛАРНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШДА ЭКОЛОГИК МЕЪЁРЛАШНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ	214-219
<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o‘g‘li</i> ATOM ENERGIYASIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK-HUQUQIY MUAMMOLARI ...	220-229
<i>Когамова Асель Шукирбавна</i> ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ	230-235
<i>Qilichova Munira Azimjon qizi</i> ISLOM MOLIYASI TALABLARI ASOSIDA UY-JOYNI MOLIYALASHTIRISH SHARTNOMALARINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI	236-247
<i>Панабергенова Жамиля</i> ОПРЕДЕЛЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ.....	248-254
<i>Qurbonov Doniyorbek Davlat o‘g‘li</i> KONSTITUTSIYA VA QONUNNING USTIVORLIGI – HUQUQIY DAVLATNING ASOSIY BELGISI	255-259
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	

<i>Axmedov Akmal Yusufovich, Sherqo'ziyeva Zarnigor</i> BO'LAJAK PSIXOLOGLARINING O'QUV FAOLIYATIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	260-264
<i>Ibragimova Xurshida Xusanbayevna</i> IJTIMOIY ADAPTATSIYA PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA	265-269
<i>To'lanova Mahliyo Murotali qizi</i> BO'LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY DEFORMARSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK USULLARI	270-274
<i>Qurbonova Nozima</i> OLIV TA'LIM MUASSASALARINING BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARIDA TARG'IBOTCHILIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	275-280
<i>Abdullayeva Bahriniso Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARINI SPORT MURABBIY ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH TEXNOLOGIYALARI	281-287
<i>Esanova Gulchehra</i> FUTBOLDA TAYYORGARLIK JARAYONINI BOSHQARISH VA TESTLAR YORDAMIDA JISMONIY SIFATLARNI BAHOLASH MASALALARI	288-292
<i>Qurbonmurodov Egamberdi</i> YOSH BASKETBOLCHILARNI KOMPLEKS TAYYORLASH	293-298
<i>Erkinova Lutfiya Qudratovna</i> LOYIHA METODI AN'ANAVIY USULLARGA TO'LDIRUVCHI SIFATIDA.....	299-303
<i>Sanoyev Gaybullo Abduraxmonovich</i> AJDODLAR MEROSINI O'RGANISH JARAYONIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING SAVODXONLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	304-310
<i>Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA TEXNOLOGIYALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA O'QITUVCHINING KASBIY MAHORATI	311-315
<i>Babayev Anvar Axmedovich</i> FUTBOLCHILARNING STRATEGIK VA TAKTIK TAYYORGARLIGI: ENG YUQORI SAMARADORLIKKA INTILISH	316-320
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> РОЛЬ ГУМАННО-ЛИЧНОСТНОЙ ПЕДАГОГИКИ Ш.А.МОНАШВИЛИ В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ УЧАЩЕГОСЯ	321-327
<i>Омонов Даврон Алишерович</i> ВИДЫ УДАРОВ НОГАМИ В КИКБОКСИНГЕ	328-333
<i>Kayimova Nargiza</i> THE IMPORTANCE OF USING LITERATURE IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE	334-338
<i>Ismoilov Erkin Mengnimurotovich</i> O'SMIRLIK DAVRIDA INTELLEKTUAL VA EMOTSIONAL RIVOJLANISHNING XUSUSIYATLARI	339-343

Received: 05 June 2024
Accepted: 15 June 2024
Published: 25 June 2024

Article / Original Paper

STRATEGIC AND TACTICAL TRAINING OF FOOTBALL PLAYERS: THE PURSUIT OF HIGHEST PERFORMANCE

Babaev Anvar Akhmedovich

Teacher of Termiz University of Economics and Service
E-mail: babayev@bk.ru

Abstract. This article provides complete information about the technical and tactical training and methods specially developed for football players. Recognizing the importance of physical fitness in football performance, effective tactical training is a key element of success in football as it is stated that it enables a team to maximize its potential.

Key words: Football, sports competition, Effective tactical training, physical training, individual characteristics, Physiological and biometric measurements.

FUTBOLCHILARNING STRATEGIK VA TAKTIK TAYYORGARLIGI: ENG YUQORI SAMARADORLIKKA INTILISH

Babayev Anvar Axmedovich

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada futbolchilar uchun maxsus ishlab chiqilgan texnik va taktik tayyorgarlikni va usullari to'g'risida to'liq ma'lumot berilgan. Futbol ko'rsatkichlarida jismoniy tayyorgarlik muhimligini tan olgan holda, samarali taktik tayyorgarlik futboldagi muvaffaqiyatning asosiy elementi hisoblanadi, chunki bu jamoaga o'z imkoniyatlarini maksimal darajada oshirish imkonini berishi bayon qilingan.

Kalit so'zlar: Futbol, sport musobaqasi, samarali taktik tayyorgarlik, jismoniy tayyorgarlik, individual xususiyatlari, fiziologik va biometrik o'lchovlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI4Y2024N51>

Kirish. O'yin taraqqiyotining yuz yildan ortiq tarixi mobaynida futbol taktikasida muayyan o'zgarishlar bo'ldi. Bu evolyusiyaning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat: boshning chakka qismi va orqasi bilan zarba berish, to'pni boldir bilan to'xtatish singari noratsional uslub va usullarni qo'llanish ancha kamayib ketdi. Oyoq yuzi bilan zarba berishdan, to'pni son va ko'krakda to'xtatishdan, to'pni qo'l bilan tashlash (darvozabon texnikasi) dan foydalanish koeffitsienti oshdi, aldash harakatlari (fintlar) ko'paydi. Hozirgi futboldagi taktik uslublar o'yin harakatlari tezligi va aniqligini oshirish uchun kuchdan yetarlicha tejab foydalanish imkonini beradigan, biomexanika nuqtai nazaridan maqbul harakat tizimi bilan xarakterlanadi. «Tez va ishonchli, sodda va samarali» - Futbol texnikasini qo'llanishga qo'yiladigan hozirgi kundagi talab ana shundan iborat. Futbol jamoaviy va individual jang san'atlari bilan to'la bo'lib, tobora ommaviy sport o'yiniga aylanib bormoqda.

Faqat jismonan puxta tayyorlangan sportchi raqibning turtkisiga qarshi tura oladi va to'p uchun kurashda g'alaba qozonadi. Zarbalar, fintlar, to'qnashuvlar – futboldagi ko'pgina texnik usullar, agar o'yinchi yaxshi moslashuvchanlikka ega bo'lsagina samarali bo'ladi. Bundan tashqari, futbolchining mushaklarining elastikligi uni jarohatlardan himoya qiladi. O'yinda futbolchilar qisqa masofalarda 5-20 m masofada silkinish va tezlashtirishni amalga oshiradilar, agar siz portlovchi kuch va yuqori tezlik qobiliyatiga ega bo'lsangiz, raqibingizdan bir necha metr oldinga o'tishingiz mumkin. Kuch va tezlik chidamliligi, moslashuvchanlik, muvofiqlashtirish - bu va boshqa jismoniy fazilatlar futbolchining jismoniy tayyorgarligining asosini tashkil qiladi. Va u qanchalik baland bo'lsa, o'yinchi murakkab texnik usullarni o'zlashtirishi osonroq bo'ladi.

O'yin faoliyati xarakteriga qarab futbol texnikasida ikkita yirik bo'lim ajratiladi: maydon o'yinchisi texnikasi va darvozabon texnikasi. Har qaysi bo'lim harakatlanish texnikasi va to'pni boshqarish texnikasi kabi kichik bo'limlarga bo'linadi. Kichik bo'limlar turli usullarda ijro etiladigan aniq texnik uslublardan harakatlanish texnikasi usublari va usullaridan iborat. Bulardan maydon o'yinchilari va darvozabon foydalanadi. Ammo ayrim uslub va usullar o'zining muayyan turlariga ega. Usul va turlarda harakatning asosiy mexanizmi umumiy bo'lib, detallarigina farq qiladi. Har xil usul, uslub va turlarni ijro etish shartlari futbol texnikasini yanada boyitadi. O'rganilayotgan materialni sistemalashtirish, uslub, usul, turlarni yaxshiroq tushunishga, ularni to'g'ri tahlil qilishga, ta'lim va olingan bilimlarni takomillashtirish vazifalarini muvaffaqiyatli hal qilishga yordam beradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Texnik tayyorgarlikning mohiyatini tashkil etuvchi harakatlarni o'rganish jarayoni insonning o'z harakatlarini nazorat qilish asosida yotadigan psixofiziologik mexanizmlarni hisobga olgan holda quriladi. M.M. Bogen o'zining “Обучение двигательным действиям” kitobida harakatni boshqarishning shartli refleks konsepsiyasini batafsil tanqidiy tahlil qiladi va uning muhim uslubiy kamchiligi tirik harakatning refleks, stereotipiya nuqtai nazaridan tushuntirilishini ta'kidlaydi. Muallifning fikricha, N.A.Bernshteyn tomonidan ishlab chiqilgan harakatni qurish nazariyasi o'rganilayotgan voqelikka ko'proq mos keladi [3]. Ushbu nazariyaning asosiy konseptual qoidalari harakatni egallash shakllari va o'rganish bosqichlarining shu bilan bog'liq holda almashinish qonuniyatlarini tushuntirishga imkon beradi. Ushbu qoidalarga asoslanib, harakatlarni o'zlashtirish jarayonida bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish ketma-ketligini yetarlicha qat'iylik bilan tushuntirish mumkin.

Ushbu maqolani yozishda ilmiy tadqiqotning pedagogika sohasida qo'llaniladigan analiz, sintez, qiyosiy tahlil kabi metod va usullardan samarali foydalanildi.

Futbolda hududiy nazorat deganda jamoaning mavjud vaziyatga qarab o'yin maydonining ma'lum hududlarini ushlab turish va nazorat qilish qobiliyati tushuniladi. O'yinning ushbu jihati bir nechta asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

Joylashtirish: O'yinchilar hududning muayyan hududlarini nazorat qilish uchun maydonda to'g'ri joylashishi kerak. Masalan, himoyachilar raqibning xavfli zonaga kirishiga yo'l qo'ymaslik uchun joylashishi kerak, yarim himoyachilar va hujumchilar esa raqib darvozasiga yaqinroq joylashib, tahdid yaratishlari mumkin.

Raqibga bosim: Hududni nazorat qilish, shuningdek, maydonning turli sohalarida raqibga faol bosim o'tkazishni ham o'z ichiga oladi. Buni raqiblar xavfli zonada bo'lganlarida bosish va quvish yoki o'tish yo'llarini to'sib qo'yish orqali amalga oshirish mumkin.

Pozitsiyalarni ushlab turish: Jamoa maydonda, ayniqsa maydonning himoyalangan uchdan bir qismida pozitsiyalarni egallashi kerak. Bunga raqiblarning xavfli zonaga kirishiga yo'l qo'ymaslik uchun bloklar va to'siqlarni shakllantirish, shuningdek, ularning maqsadi atrofidagi bo'shliqni nazorat qilish kiradi.

Harakat va o'tishlar: Jamoa vaziyatga qarab bir nazorat sohasidan boshqasiga o'tishga va o'tishga tayyor bo'lishi kerak. Misol uchun, ular to'pni ushlab olish imkoniyati mavjud bo'lganda himoyadan hujumga o'tishlari yoki to'p yo'qolganda himoyaga qaytishlari mumkin.

Yerdan samarali foydalanish: jamoa Yer va o'yin maydonidan o'z manfaati uchun foydalana olishi kerak. Misol uchun, ular ortiqcha yuklarni yaratish uchun yon chiziqdan foydalanishlari yoki o'yinni boshqarish uchun o'rta himoyadan foydalanishlari mumkin.[4]

Futbolda hudud nazorati muhim taktik jihat bo'lib, jamoaga o'yin kursini belgilash, hujum qilish imkoniyatlarini yaratish va raqib tahdidlarini minimallashtirish imkonini beradi. Bu futbolchilar va murabbiylardan yaxshi muvofiqlashtirish va strategiyani tushunishni talab qiladi. Har bir jamoaning o'ziga xos o'yin tizimi bor, bu uning taktik uslubini belgilaydi. Ba'zi jamoalar hujumkor futbolni, to'pni yo'qotib qo'ygandan so'ng darhol raqibga hujum qilishni afzal ko'rishsa, boshqalari himoyaviy uslubni, asosiy e'tiborni himoyaga va qarshi hujumlarga qaratishadi. O'yinchilar o'zlarining o'yin tizimini aniq tushunishlari va butun o'yin davomida ularga rioya qilishlari muhim. O'zaro munosabatlar va muloqot futbolda jamoa darajasida ham, o'yinchilar o'rtasidagi individual darajada ham asosiy rol o'ynaydi. O'yinning bu jihatlari nafaqat maydonda samarali muvofiqlashtirishga yordam beradi, balki o'yinchilar o'rtasidagi rishtalarni mustahkamlaydi, bu esa muvaffaqiyatning muhim omili hisoblanadi. Keling, o'zaro ta'sir va muloqot futbol maydoniga qanday ta'sir qilishini ko'rib chiqaylik:

O'yinchilarning samarali o'zaro ta'siri jamoaga birdek harakat qilish imkonini beradi. Bu o'yinchilar o'rtasida aniq paslar, maydonda to'g'ri joylashish va o'yinning turli vaziyatlarida o'zaro yordamni anglatadi. O'yinchilar o'rtasidagi aloqa hujumni qurish yoki himoyani tashkil qilishni osonlashtiradi. O'yinchilar maydonda bo'sh joy yaratish yoki yopish uchun o'zlarining pozitsiyalari, rejaları va ko'rsatmalarini etkazishlari kerak.[7]

Murabbiy va jamoa sardori maydonda taktik ko'rsatmalar berish uchun muloqot qilishlari mumkin. Bunga taktikani o'zgartirishga ko'rsatma berish, tarkibni o'zgartirish yoki maydondagi vaziyatni yaxshilash uchun almashtiriladigan o'yinchilardan foydalanish kiradi. O'yinchilarni rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlashda muloqot ham muhim rol o'ynaydi. Jamoadoshlarining ijobiy so'zlari va daldalari har bir o'yinchining o'ziga bo'lgan ishonchi va motivatsiyasini oshirib, maydonda yaxshi natijalarga erishadi. Vaziyatlar muqarrar ravishda o'yinchilarning bir-biri bilan kelishmovchiligi yoki jamoa ichida nizolar paydo bo'lishi mumkin. Samarali muloqot ushbu nizolarni hal qiladi va jamoaning hamjihatligi va birligini saqlaydi.[3]

Muhokama va natijalar. Umuman olganda, futboldagi jamoaviy ish va muloqot nafaqat maydondagi natijalarni olg'a suradi, balki o'yinchilar o'rtasida mustahkam rishtalarni yaratadi, bu esa to'siqlarni yengib o'tib, muvaffaqiyatga erisha oladigan haqiqiy jamoani yaratishga yordam beradi. Maydonda o'yinchilar o'rtasidagi a'lo darajadagi muloqot muvaffaqiyatli taktikaning kalitidir. O'yinchilar real vaqtda to'g'ri taktik qarorlar qabul qilish uchun joylashishni aniqlash, raqiblar va ularning harakatlari haqida ma'lumot almashishlari kerak.[5]

Taksika jamoa o'z taktik maqsadlariga erishish uchun foydalanadigan o'ziga xos usullardir. Futbol taktikasi - bu jamoa yoki o'yinchilar o'yinda taktik maqsadlarga erishish uchun foydalanadigan o'ziga xos usullar va strategiyalar. Bu usullar hujum qilish, himoya qilish

yoki o'yin maydonini boshqarishga qaratilgan bo'lishi mumkin va maydonda turli xil taktik manevrlar va harakatlarni o'z ichiga olishi mumkin. Mana, futboldagi taktikalarga misollar:

Masalan, bu o'yinchilar o'rtasida uzatmalardan foydalanish, maydonda aylanish pozitsiyalarini yoki raqib himoyasida to'qmoqlarni yaratishni o'z ichiga olishi mumkin.

Kombinatsiyalangan hujum: Bu usul raqibning himoya chizig'iga kirib borish uchun o'yinchilar o'rtasida tez va aniq o'tishni o'z ichiga oladi. Bunga qisqa paslar, o'zaro paslar va maydonning ma'lum bir qismida ortiqcha yuk yaratish uchun o'yinchi yordamidan foydalanish kiradi.

Qarshi hujum: Qarshi hujum - tezkor paslar va futbolchilarning maydon atrofida tez harakatlanishi yordamida himoyadan hujumga tez o'tish. Bu usul ko'pincha raqibdan to'pni yutib olgandan so'ng, jamoa raqibning himoya chizig'i o'zini tartibga solishga ulgurmasdan tez hujumga o'tishi mumkin bo'lganda qo'llaniladi.

Yuqori bosim: Bu usul to'pni yo'qotgandan so'ng darhol yuqori bosim bilan raqibga kelishni o'z ichiga oladi. Maqsad to'pni imkon qadar tezroq qaytarish va raqibning hujumiga yo'l qo'ymaslikdir. Bu o'yinchilardan tezkorlik bilan munosabatda bo'lishni va harakatlarini yaxshi muvofiqlashtirishni talab qiladi. Set-to'plardan foydalanish: Jamoalar gol urish imkoniyatlarini yaratish yoki raqib darvozasi uchun xavf tug'dirish uchun jarima zarbalari, burchak to'plari va jarima zarbalari kabi set-to'plardan foydalanishi mumkin. Burchak vaziyatlarida o'yinchilarning joylashishi: Muhim taktik uslub o'yinchilarni burchak vaziyatlarida ham hujumda, ham himoyada to'g'ri joylashtirishdir. Misol uchun, jamoa havo janglarida ustunlik yaratish uchun hujumda ko'pchilik o'yinchilardan foydalanishi yoki qarshi hujumlarning oldini olish uchun himoyada bir nechta o'yinchini ushlab turishi mumkin.[5]

Bu taktikalar jamoalar futbolda o'z maqsadlariga erishish uchun strategik usullardan qanday foydalanishlari mumkinligiga bir necha misoldir. Maydondagi vaziyat va jamoaning o'yin uslubiga qarab, maydonda muvaffaqiyatga erishish uchun taktikani moslashtirish va o'zgartirish mumkin.

Futbolda strategik harakatlarning rivojlanishini jamoa misolida raqamlar bilan tasvirlash uchun o'yinning turli taktik jihatlarini, ya'ni o'yinchilarning joylashishi, hujum va himoyalash harakatlari, to'pni nazorat qilish va hokazolarni ko'rib chiqishimiz mumkin.

Xulosa. Futbol jamoasining muvaffaqiyatida taktik tayyorgarlik hal qiluvchi rol o'ynaydi. Taktik tushunchalarni tushunish va samarali qo'llash, shuningdek, tizimli o'qitish va tahlil qilish jamoaga maydonda yuqori natijalarga erishish imkonini beradi. Taktik fikrlash va ko'nikmalarni rivojlantirish kuchli va muvaffaqiyatli futbol jamoasini shakllantirishga intilayotgan futbolchilar va murabbiylar uchun ishning muhim jihati hisoblanadi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. O.A. QURBONOV „FUTBOL“ Olimpiya zahiralari sport kollejlari uchun darslik TOSHKENT – 2012
2. Abdullayev M.J., Radjapov U.R., Muxametov A.M. “Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi” 2-qism Toshkent., darslik “Turon-iqbol” 2020 yil - 278
3. Salomov R.S. Sport mashg'ulotning nazariy asoslari – Toshkent., O'quv qo'llanma O'zDJTI, 2005 yil - 238 b.
4. Mahkamdjanov K.M. Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi Toshkent., darslik “Iqtisod -moliya” 2008 yil - 300 b.
5. Саидахмедов Н.С. Янги педагогик технологиялар. – Тошкент.: Молия. 2003 йил.

6. Муҳиддинов.М. Шахмат. Тошкент 2007 йил.
7. Шарипов, Ҳ. А., & Пирназаров, Ш. М. (2020). Бошланғич синф ўқувчилари жисмоний тарбиясида ўзбек миллий ўйинлардан фойдаланиш усуллари ва педагогик имкониятлари. *Интернаука*, (17-3), 81-82.
8. Бегимкулов, О. Ж. (2019). Вопросы организации сетевого взаимодействия как всей системы непрерывного образования в целом. *Мир педагогики и психологии*, (10), 22-28.
9. Салимов Ў.Ш. Жисмоний маданият назарияси ва тарихи. Ўқув қўлланма. Термиз. "Сурхон-нашр". 2021 йил.
10. Dusyarov, S. (2023). EFFECTIVENESS OF ACTION GAMES IN THE PROCESS OF COMPLEX TRAINING OF YOUNG FOOTBALL PLAYERS. Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 2(5), 142-146.
11. Elmurad, E. (2023). System of Development of Professional and Pedagogical Creativity of Future Physical Education Teachers on the Base of a Competent Approach. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(10), 261-264.
12. Urolovich, B. C. (2023). Pedagogical Principles of Using Activity and National Games in the Physical Education of Student Girls. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 2(12), 575-579.
13. ESHQOBILOV, E. (2023). DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL CREATIVITY OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS ON THE BASIS OF A COMPETENT APPROACH. *International Bulletin of Engineering and Technology*, 3(3), 201-204.
14. Boyboriyevna, E. G. (2023). Developing the Physical Qualities of Young Football Players outside the Class and Preparing them for Competitions. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(10), 257-260.
15. Menglimurod o'g'li, E. E. (2024). METHODOLOGICAL ASPECTS OF COMPETENT APPROACH TO DEVELOPING THE CREATIVITY OF STUDENTS IN THE FUTURE PROFESSIONAL PEDAGOGICAL HIERARCHY OF PHYSICAL CULTURE EDUCATION. *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development*, 24, 57-59.
16. Menglimurod o'g'li, E. E. (2024). CONDITIONS FOR COMPETENCE OF THE TEACHER OF PHYSICAL EDUCATION AND THE METHODOLOGY OF ITS ORGANIZATION.
17. ougli Vaxriyev, J. E. (2024). BOXING AS A HEALTH SYSTEM IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES AT A UNIVERSITY. *Modern Scientific Research International Scientific Journal*, 2(3), 101-106.
18. Абдураимов, Ш. (2021). Активизация партнерского взаимодействия семьи и школы в воспитании детей младшего школьного возраста. *Общество и инновации*, 2(10/S), 328-334.
19. Esanova, G. (2024). YUQORI NATIJALARNI TA'MINLASH UCHUN SPORT MAKTABLARIDA SPORTCHILARNING AXLOQIY MADANIYATINI SHAKILLANTIRISH. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, 166-169.
20. Esanova, G. (2023). О 'ZBEKISTONDA AYOLLAR FUTBOLI TARIXI VA ISTIQBOLLARI. " *Science Shine" International scientific journal*, 3(3).
21. Эшкobilov, Э. (2024). KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHISINING KASBIY-PEDAGOGIK IJODKORLIKNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. *Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences.*, 4(1).
22. Erkin o'g'li, B. J. GENERAL AND SPECIAL PHYSICAL FITNESS OF BOXER ATHLETES. *Academia Globe: Inderscience Research*, 178.
23. Tashmamat, A. (2023). Methods of Using Non-Traditional Means in the Training of Wrestlers. *Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education*, 2(4), 133-136.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).